

Leesbevordering

Hoe je als pedagogisch medewerker voor leesbevordering en leesplezier zorgt

Nu de kinderboekenweek net voorbij is, zijn ook de bijbehorende evenementen afgelopen. Hoe kun je op een leuke manier het hele jaar werken aan leesbevordering? Voor pedagogisch medewerkers en (gast)ouders zijn de mogelijkheden eindeloos. Ook om (gast)ouders te stimuleren thuis te lezen en rekening te houden met taalverschillen tussen kinderen. Experts Kees Broekhof en Annette Janssen vertellen over het belang van leesbevordering en geven waardevolle, praktische tips.

Leesbevordering is het stimuleren van lezen en dat begint bij kinderboeken voorlezen. 'Het geeft kinderen kans op leesplezier en extra kansen in de samenleving', zegt Annette Janssen, specialist 'lezen' bij cultuur-educatief platform Huis73 in 's-Hertogenbosch. In de kinderopvang wordt regelmatig voorgelezen. Pedagogisch medewerkers vinden dit belangrijk en leuk, blijkt uit het onderzoek 'Voorlezen in de kinderopvang' (Stichting Lezen, 2020). Toch kan het nog beter, want er is behoefte aan ondersteuning. De waarde van (voor)lezen is enorm groot. 'Voor iedereen, van elke leeftijd. Maar hoe eerder je begint en hoe langer je ermee doorgaat, hoe meer het oplevert.' Dat stelt Kees Broekhof,

leesbevorderaar en senior-adviseur van Sardes (onderzoeks- en adviesbureau in de educatieve sector).

Lezen heeft effect op zoveel meer

Hoewel er steeds meer aandacht is voor leesbevordering, blijkt uit onderzoek van Stichting Lezen dat Nederlandse jongeren slechter scoren op leesvaardigheid. De basis hiervoor wordt gelegd bij de allerjongsten. Annette Janssen zegt: '70% van de kinderen die worden voorgelezen, begint de basisschool met voldoende woordenschat om schooltaal te begrijpen. Van kinderen die niet zijn voorgelezen, is dat maar 30%.' Lezen is niet alleen belangrijk voor de taalontwikke-

ling, maar heeft effect op zoveel meer. (Voor)lezen geeft kinderen de gelegenheid om op persoonlijk, sociaal en cognitief niveau te groeien. Zo zijn lezen en taalontwikkeling onlosmakelijk met elkaar verbonden. Als je kinderen voorleest, leren ze onbewust dat woorden een verhaal vertellen. Ook maken ze kennis met de routine van lezen. Dat een verhaal een begin en eind heeft en dat je leest van links naar rechts en van boven naar beneden. Veel volwassenen staan hier niet bij stil, omdat het vaak een onbewust leerproces is. Bovendien helpt lezen bij de uitbreiding van de woordenschat, het formuleren van zinnen en leren kinderen verschillende manieren om zichzelf uit te drukken.

'Een kind dat geen Nederlands verstaat, kun je tóch betrekken bij een voorleessessie'

Een eigen taalwereld

Kees Broekhof vindt vooral de taal in prentenboeken erg rijk. 'Prentenboeken hebben een compleet eigen taalwereld. Kinderen zullen deze taal nooit horen in het dagelijks leven; in een gesprekje tijdens het eten of in spelletjes. Als er niet wordt voorgelezen, horen ze deze taal ook niet op de kinderopvang. Onze dagelijkse taal is anders dan die in boekjes. De taal in verhalen geeft aanleiding voor gesprekjes en stimuleert

kinderopvang of in de BSO) te bespreken. Als pedagogisch medewerker is dit een kans om de sociale interactie in een groep te bevorderen. Je bent dan de brug tussen een verhaal en de uitwerking ervan op de groep. Wat voor veel volwassenen geldt, is voor kinderen niet anders: lezen is ontspannend. Voorlezen leent zich goed als moment om emotionele veiligheid te creëren. Samen op de bank voorlezen, illustraties aanwijzen of voor het slapengaan van de baby's en dreumesen. De routine van lezen (herhaling, regelmaat en intimiteit) biedt veiligheid. Dit geborgen gevoel is rustgevend voor kinderen. Plezier in lezen vormt de basis voor leesmotivatie. Een rijke leesomgeving draagt hieraan bij. Denk bijvoorbeeld aan een goedgevulde boekenkast, een verteltas; alles om kinderen in aanraking te laten komen met boeken.

Aan de slag in de praktijk

Kunst van Lezen is een landelijk leesbevorderingsprogramma met een doorgaande lijn voor kinderen van 0 tot 18+ jaar. Kees Broekhof: 'Het programma stelt een enorme set tools beschikbaar om leesbevordering voor al deze leeftijdsgroepen tot leven te brengen. Alle lokale en regionale initiatieven op dit gebied vallen hierbij in het niet. BoekStart (voor 0-4 jaar) is een geweldig programma voor elke kinderopvang.' Ook Annette Janssen is razend enthousiast: 'In Den Bosch werken alle kindcentra samen met de bieb en (voor)leesconsulenten. Deze houden het voorlezen op de dagelijkse agenda en trainen pedagogisch medewerkers. Maar ze denken ook mee over taalzwakke kinderen, ouderbetrokkenheid, een jaarkalender en ze monitoren het verloop hiervan.' Volgens Kees Broekhof is alles aanwezig: 'Het is belangrijk dat er doelbewust, effectief en efficiënt mee gewerkt wordt. Dat pedagogisch medewerkers zich bijvoorbeeld afvragen: doen we de juiste dingen? Hoe doen we die en hoe kunnen deze beter?

Uiteindelijk ligt de verantwoordelijkheid bij het werkveld. Er wordt al veel voorgelezen in de kinderopvang, maar hoe is bijvoorbeeld de kwaliteit van de vervolgesprekjes? Wordt er herhaald voorgelezen? Werkt men planmatig aan leesbevordering? Dit is aan de beleidsmedewerkers en de bibliotheken.' De begeleiding door een (voor)leesconsulent maakt het al gemakkelijker: 'Zij komen op verschillende kindcentra en doen dus veel ideeën op. Ze proberen nieuwe werkvormen uit en delen inspiratie', aldus Annette Janssen.

Kees Broekhof verwacht dat pedagogisch medewerkers zich bewust worden van het belang en effect van leesbevordering. 'Als ze merken dat kinderen zelf boekjes gaan pakken of naar hun ouders rennen met een boekje, dan ziet iedereen het effect van leesbevordering. Ik hoop dat pedagogisch (beleids)medewerkers inzien dat het ertoe doet wat ze doen. Dit zal de ambitie om excellent te worden aanwakken.'

Taalzwakke kinderen genieten ook van verhalen

Dat kinderen verschillen in niveau en ontwikkeling is niets nieuws. Ook op leesgebied is hier sprake van. Annette Janssen: 'Ik heb weleens kinderen gezien die niet wisten wat ze met een boek moesten doen. Ze zetten letterlijk hun tanden in het karton! Voor hen ontbrak de context. Zie het als een dagelijkse routine, zoals het avondeten, die kinderen moeten leren. De kinderopvang is hier de ideale plaats voor. Peuters ervaren graag structuur en willen nieuwe dingen leren.' Kees Broekhof vult aan: 'Als kinderen taalzwak zijn, kunnen ze alsnog genieten van verhaaltjes. Een kind dat geen Nederlands verstaat, kun je tóch betrekken bij een voorleessessie en het steekt er altijd iets van op.' De situatie is al anders als een kind wel een beetje Nederlands kent. 'Dan laat je ze kennismaken met het verhaal in kleine groepjes. Je praat eerst over kernwoorden ➤

kinderen op een andere manier te denken. Het lokt interactie uit en dat zorgt voor een cognitieve stimulans.' In de brochure *Meer voorlezen, beter in taal* (Kunst van Lezen, 2020) legt Kees Broekhof uit wat de effecten van voorlezen op taalontwikkeling zijn. Lezen is een belangrijke manier om de wereld te ontdekken. Door boeken komen kinderen in aanraking met werelden die zij nog niet kennen. Ze krijgen hierdoor inzichten in zichzelf en anderen en verwerven kennis van de wereld. Zo is het een manier om deel te nemen aan 'cultuur' en prikkelt het hun fantasie. Daarnaast is lezen een stimulans voor het inlevingsvermogen. Op sociaal gebied leren kinderen zich verplaatsen in anderen en situaties inschatten. Een verhaal kan de aanleiding zijn om een situatie (thuis, op de

‘Voorlezen is een goed moment om emotionele veiligheid te creëren’

in het verhaal en wat deze betekenen. Het is belangrijk dat je die woorden expliciet benoemt. Herhaald voorlezen is de enige goede manier om dit te doen. Dan kun je steeds een stapje verder zetten.’

Ouderbetrokkenheid vergroten

De thuissituatie is voor alle kinderen belangrijk, taalzwak of niet. ‘Niet in alle gezinnen heeft lezen prioriteit, terwijl het de interactie tussen ouder en kind wel stimuleert’, stelt Annette Janssen. Pedagogisch medewerkers kunnen ouders verleiden om mee te doen. ‘De kinderopvang heeft vaak een ouderportaal of prikbord. Mooie plekken om aandacht te schenken aan een boekje dat is gelezen of een liedje dat is gezongen.’ Als taal, boeken en lezen normaal zijn, vergroot je de kans dat ouders erover in gesprek gaan met hun kind.

‘Ouders laten zien hoe het werkt is heel belangrijk, hier zijn heel veel manieren voor’, zegt Kees Broekhof. Hij noemt digitale prentenboeken als voorbeeld. ‘Een digitaal verhaal wordt voorgelezen, dus doet geen beroep op de taalvaardigheden van ouders. De bewegende illustraties ondersteunen in het begrip en woordenschat.’ De kinderopvang kan vanuit BoekStart materialen meegeven aan ouders. Annette Janssen: ‘Bijvoorbeeld de Boekenbeer, waarbij kinderen een koffertje meekrijgen met een beertje en materialen die aansluiten bij het verhaal.’ Zo krijgen leesbevordering en leesplezier een plaats in het leven van elk kind. . ◀

Praktische tips van de experts

Annette Janssen:

WOORDWEB

‘Maak een woordweb bij een verhaal. Het is verrassend hoe ver kinderen samen komen en het verhaal betekenis geven.’

BELEVINGSWERELD

‘Kies een verhaaltje dat aansluit bij de dagelijkse wereld van kinderen. Als je met hen naar buiten gaat, koppel je woorden als ‘zand’ of ‘schep’ aan het net voorgelezen verhaaltje.’

Kees Broekhof:

DIGITALE PRENTENBOEKEN

‘Deze tip maakt een wereld van verschil: werk met digitale prentenboeken. De uitbreiding van de woordenschat is zelfs groter dan bij het gewone voorlezen! Contextrijk, gemakkelijk en de combinatie van digitaal en papier is ideaal als je herhaald voorleest. Zo hebben kinderen de voordelen van het digitale prentenboek en leren zij toch de vaardigheden die horen bij het hanteren van een boek.’

Praktische tips voor ouderbetrokkenheid

- Richt een verteltafel/voorleestafel in: boeken waaruit is voorgelezen, bijpassende materialen, knutsels en foto’s.
- Deel boekentips op het portaal (ouders kunnen hier ook tips delen).
- Doe de voorleessessie net voordat de ouders komen, zodat zij geïnspireerd raken en hang een kopie van de boekomslag op naast de deur/op het prikbord.
- Organiseer een voorleesontbijt of een ouderavond over voorlezen.